

Deputatis ultimo supplicio sacramentum poenitentia, & Eucharistia non negetur. h. d.

§. 15. Nec infirmis solum, sed etiam ultore gladio morituris in hac parte jura subveniunt, cum ultimo damnata supplicio & poenitentia sacramentum, si petant, non solum negari non debeat, verum etiam sint censura Ecclesiastica ab ordinariis locorum coercendi, quicunque adversarentur, quo minus id consequantur. Quod ipsum & de Eucharistia quoque intelligendum erit, cum quibuscunque poenitentia non negetur, viaticum quoque, quod vere poenitentibus exhibetur, intelligatur esse concessum.

TITULUS VI. DE EUCHARISTIA.

Maximum est Eucharistia sacramentum, & saltem semel in anno debet assumi. h. d.

Est autem inter caetera Eucharistia sacramentum maximum b, & oblationes omnes longe antecellit. Unde sicut praestantius est caeteris, ita etiam diligentius excoli debet. Et quidem circa prima fidei canabula frequentissima erat apud fideles sanctissimi viatici susceptio: sed cum postea paulatim tepescere charitate rarius homines communicarent, constitutum fuit c, ut nisi quis majoribus fortasse criminibus impediretur, tribus saltem vicibus in anno communicare deberet: donec refrigerante penitus religionis ardore eo tandem ventum est, ut semel saltem singulis annis d unusquisque celestis mensae debeat esse particeps.

Quotidie Sacerdotes hodie pro populo sacrificare debent, sed semel tantum, non pluries, nisi ex magna causa, vel in nativitate Domini. h. d.

§. 2. Invaluit tamen, ut Deo quotidie Sacerdotes pro populo hanc oblationem facerent. Quoniam enim quotidie labimur, ideo etiam Christus quotidie mystice pro nobis immolatur: in quo tamen illud cavendum est, ne Sacerdos quacunq; praefulgeat dignitate e, amplius quam semel in die celebret: nisi aut aliter faciendum Domini nativitas fluadeat, aut urgens cogat necessitas. Satis enim felix est, qui semel digne celebret.

Presbyter tantum debet exhibere Eucharistiam, non inferior: nisi subsit necessitas. h. d.

§. 3. Sed nec ab omnibus, nec passim omnibus tantum sacramentum exhiberi debet: nam veluti solus Sacerdos illud conficit, ita etiam nemo praeter eum exhibere poterit. Quod si Presbyter aliter, quam per semetipsum infirmum, vel alium communicet, ex Rhemensis g Concilii dispositione sui gradus periculo subiacet. Permisit tamen Laodiceense Concilium h, si necessitas urgeret, ut Diaconus praesente Presbytero Eucharistiam iustus erogare possit.

Sacerdos constitutus in peccato mortali, quoad seipsum est suspensus, non quoad alios. h. d.

§. 4. Imo & Sacerdotes, si qua criminali i macula sese infectos esse sentiant, ab hujusmodi exhibitione abstinere debent. Quanquam si peccato mortali k vel minori excommunicatione illigatus celebret, & sacramenta conferat, licet graviter peccet, nullam tamen irregularitatis notam incurrit, & sacramenta ab eo collata virtutis effectu non carent: cum non a collatione, sed a participatione, quae in sola perceptione consistit, videatur esse remotus.

Scenicis & histrionibus non est danda Eucharistia: pro ca-

a Clem. 1. de poenit. b can. nihil. in sacrificiis. de consecr. dist. 2. c can. etsi non. de consecr. dist. 2. d can. omnis de poen. e c. te referente. extr. de celebr. miss. f c. consuluisti. extr. de celebr. missar. g can. pervenit. de consecr. dist. 2. h can. praesente dist. 93. i can. Sacerdotes qui. q. 1. in fin. x can. fin. extr. de Cler. excomm.

teris autem, maxime infirmis semper debet esse parata.

§. Item quamvis regulariter nullus, etiam qui Sacerdoti peccatorem, & impoententem esse liqueat, ab altari sit arceus: Scenicis s tamen, atque histrionibus, caeterisque personis hujusmodi, quandiu tam detestandas artes exercuerint, sacra communio deneganda erit. Nec enim Evangelicam disciplinam congruit, ut pudor, & honor Ecclesiae tam turpi, & infami contagione foedetur. In caeteris prospiciet Presbyter, ut si quis infirmatus fuerit, ita Eucharistiam paratam habeat b, ut nemo sine communione moriatur.

Sacramentum Eucharistiae constat visibili forma, veritate corporis, & spirituali virtute. Et in calice poni debet vinum aqua mixtum. h. d.

§. 6. Constat autem Eucharistiae sacramentum visibili forma, veritate corporis, & virtute spirituali. Forma visibilis est panis & vini d: vinum vero hoc loco intelligimus aqua permixtum i nec enim in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri debet, cum utramque ex latere illius proflixisset legatur. Illud etiam rationalis consuetudo generalis habet Ecclesiae, ut plus in eo vini, quam aquae sit ponendum e.

In sacramento altaris & panis, & vinum sunt vera caro & sanguis Domini. h. d.

§. 7. Veritas f est carnis, & sanguinis, sicut enim ante consecrationem panis est, & vinum, quod natura formavit: ita etiam post consecrationem vera Christi est caro & sanguis, quem benedictio consecravit. g

Virtus Sacramenti est charitas & unitas. h. d.

§. 8. Virtus est charitatis h & unitatis: nam veluti ex multis granis unus fit panis, & multis racemis unum vinum, ita & nos per hoc charitatis sacramentum Christo incorporati unum evadimus.

Ponit, quomodo & quando tria, quibus constat sacramentum altaris, sint sacramenta. h. d.

§. 9. His igitur repetitis apparet i, primum quidem sacramentum esse, non rem; secundum & rem esse simul, & sacramentum; tertium vero rem esse, sed non sacramentum. Sed primum quidem sacramentum est geminae rei, secundum est sacramentum unius, & alterius rei, tertium vero res est gemini sacramenti.

TITULUS VII. DE EXTREMA UNCTIONE.

Extrema unctio solet exhiberi, de quorum morte dubitatur: duplex unctio, exterior & interior: & interiorem exterior d signat. h. d.

Hactenus loquuti fuimus de his sacramentis, quae ad ingressum, & ad progressum in Ecclesia comparata sunt: consequens nunc est, ut de iis videamus, quae propter egressum ab Ecclesia sunt constituta. Sciendum est igitur, graviter aegrotantibus, & de quorum morte probabiliter timeri potest, certas corporis partes sanctificato oleo a Presbyteris ex institutione divina inungi debere: quae quidem unctio, non minus interius animae, quam exterioris corporis sanitatem operatur. Sunt k enim unctiois duae species: Exterior, quae materialis & visibilis, & interior, quae spiritualis est, & invisibilis. Exteriores visibiliter inungitur corpus: interiore invisibiliter cor inungitur. Haec, quod in extremitate vitae constitutus exhiberi consuevit, merito extremae unctiois nomen est sortita.

Magis

a Can. pen. de consecr. dist. 2. b can. Presbyter Eucharistiam. de consecr. dist. 2. c Gl. in sum. de consecr. d. 2. d sum. d. dist. 2. e c. perniciosus. extr. de celebr. missar. f can. cum Marthae. §. distinguendum. extr. de celebr. miss. extr. d. gl. g can. nos autem de consecr. dist. 2. h Vide in praeced. §§. i c. cum Marthae. §. distinguendum. extr. de celebr. miss. x c. 1. §. scire te. extr. de sacra unctio.

Magis dignum trahit ad se minus dignum. h. d. §. 2. Sanctificatum autem locum hoc loco accipimus, non modo quod ipsum rotum consecratum est, sed etiam quod ex consecrato admixtum a

Postquam hucusque de iis sacramentis, quae quoquomodo necessitatis sunt, tractatum habuimus: reliquum est, ut de iis loquamur, quae dignitatis sunt & voluntatis.

TITULUS VIII. DE SACRAMENTO ORDINIS.

Quid sit Ordo. h. d.

Voluntatis Sacramenta sunt (ut paulo ante exposuimus) Ordo sacer, & Matrimonium. Est autem Ordo nihil aliud, quam signaculum quoddam Ecclesiae, per quod spiritualis potestas traditur ordinato: de cuius speciebus, differentiis, & gradibus satis videtur superiore libro dictum esse.

Unde solum nunc restat, ut ad matrimonii materiam orationem vertamus.

TITULUS IX. DE SACRAMENTO MATRIMONII.

Quid sit Matrimonium. h. d.

Matrimonium b est viri & mulieris conjunctio, individua vitae consuetudinem continens, cum divini & humani juris communicatione.

Matrimonium praecedit alia Sacramenta, ratione loci, in quo institutum est, temporis, amplitudinis & mysterii. h. d.

§. 2. Et merito inter alia sacramenta matrimonium quoque annumerari meruit, cum caeteris loci, temporis, amplitudinis, & mysterii ratione etiam praecellat. Siquidem ab orbis primordio in paradiso a Deo ipso institutum est, ut esset omnibus etiam infidelibus commune, quod in aliis minime contingit. His illud quoque accedit c, quod animorum consensus & corporum commixtio, quae in matrimonio intercedunt, primum quidem charitatem significat, quae consistit in spiritu inter Deum & iustam animam, vel Ecclesiam: alterum vero sacrosanctum conjugium designat, quod inter Christum & Ecclesiam per incarnationis mysterium est contractum.

Bona matrimonii sunt sacramentum, fides, proles, & fornicationis remedium. h. d.

§. 3. Consequuntur & inde praeter sacramentum, & alia bona: utputa d, fides, & proles, & quod humana infirmitas in roinam turpitudinis prona, honestate excepta, minime laeditur. Initiatum autem matrimonium sponcione, consensu ratificatur, & copula consummatur: de quibus singulis distinctius dispiciamus.

TITULUS X. DE SPONSALIBUS.

Quid sint sponsalia, & unde dicantur. h. d.

Sponsalia e sunt futurarum nuptiarum mentio, & repromissio: & dicta sunt a spondendo, quod per ea sibi in vicem se futuros conjuges viri & mulieres spondent.

Sponsalia contrahuntur re, verbis, literis, & consensu. h. d.

§. 2. Contrahuntur autem sponsalia variis modis: utputa re, verbis, literis, & consensu. Re contrahuntur per nudam subarrationem, vel annulli immersionem. Verbis, ut si inter virum & mulierem promissio super futuro matrimonio intercesserit, veluti altero alteri vice mutua dicente: Ego f te accipiam in meum maritum, & ego te in meam uxorem: sive in hunc sensum verba similia protulerint. Literis, ut cum absentes inter se de futuris nuptiis per epistolam paciscuntur:

a Gl. fin. c. quod in dubiis. extr. de consecr. Eccles. b In sum. e. q. 2. §. sane. c c. illud extr. de presumpt. c. debitum. extr. de bigam. d c. omne. 27. q. 2. e c. nostrates. 30. q. 5. gloss. x. c. licet. extr. de transf. Episc. f c. penult. extr. eod.

quod ipsum & per nuntium, vel procuratorem fieri poterit.

Procurator ad contrahendum matrimonium non potest substituere, nisi hoc habeat in mandatis. h. d.

§. 3. Procurator a tamen ad hoc specialiter constitutus, ob magnum, quod ex facto tam arduo posset periculum imminere, alium substituere non poterit, nisi hoc ei specialiter commissum fuerit.

Si duo impuberes, quorum prudentia non supplet aetatem, & qui pubertati non sint proximi, vel etiam alter tantum sit impubes, per verba de praesenti matrimonium contraxerint, talis contractus resolvitur in sponsalia de futuro: & ex eo inducitur iustitia publica honestatis. h. d.

§. 4. Consensu b contrahuntur sponsalia: ut cum pubes & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus aetatem prudentia non supplet, matrimonium per verba contraxerint de praesenti. Licet enim verba in praesens matrimonium sonent, juris tamen interpretatione in sponsalia, licet contrahentes matrimonium celebrare intenderent, conjugium, quod ab initio aetate impediente, ut matrimonium non tenuit, per adventum pubertatis minime convalescit, nisi per carnis copulam subsequatam, vel alium modum contrahentes cum ejusdem perseverantia voluntatis, ad pubertatis tempora pervenisse evidenter constituerit: per dictum tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non sicuti agebatur, publicae honestatis iustitia censetur inducta.

In re denominanda potius effectum attendimus, quam modum. h. d.

§. 5. Et ideo hoc casu consensu contracta sponsalia dicimus: quia, si verba spectes, non sponsalia, sed ipsum matrimonium contractum videri poterit. Censuerunt autem jura eos, qui, cum non possent, conjugium de facto contraxerunt, voluisse etiam in casu, quo possent, contrahere: ideoque saltem, ut sponsalia, valere conventionem.

Sponsalia contrahuntur tripliciter, pure, in diem, & sub conditione, & qui contraxerunt sponsalia pure, compellendi sunt etiam matrimonium contrahere, & consanguinei contrahentium non debent cum ipsis contrahentibus contrahere. h. d.

§. 6. Rursus contrahuntur sponsalia, aut pure, aut adjecta die, aut sub conditione. Pure a, ut cum vir & mulier se invicem futuros conjuges pollicentur. Et hoc casu nullus consanguineorum aliquo pacto alterum ex contrahentibus matrimonio sibi copulare poterit: imo qui contraxerunt, ut se invicem recipiant, & mutua conjugali affectione pertractent, moneri, & nisi rationalis causa obfister, Ecclesiastica censura compelli poterunt.

Si per contrahentem sponsalia in diem non steterit, quo minus matrimonium contraheret intra terminum, cum alia postmodum matrimonium contrahere poterit. h. d.

§. 7. Dies adicitur sponsalibus, cum quis intra certum temporis spatium aliquam se ducturum in uxorem convenit: in qua specie, si per eum non steterit, quo minus intra praefixum terminum cum eadem matrimonio contraheret, libere ad nuptias alterius transire poterit.

Sponsalia contracta sub conditione, evanescent conditione deficiente, nisi ab ea recessum fuerit. h. d.

§. 8. Sub conditione celebrantur sponsalia, cum quis, si quid fiet vel contigerit, nuptias se contracturum pollicetur: veluti si dictum fuerit, Ego d te in uxorem accipiam, si centum mibi dederis: aut, si pater meus consenserit: quibus conditionibus deficientibus, ad matrimonium quis compelli non poterit, nisi consensus de praesenti, aut carnalis sit inter eos commixtio subsequata, cum his casibus a conditionibus recessum videatur.

LIIII 2

Turpes

a C. fin. de procurat. in 6. b c. 1. §. idem. de despons. impub. in 6. c c. 2. & c. ex literis ver. secund. extr. eod. tit. d c. de illis, & cap. per suos, extr. de condit. opp.

Turpes conditiones adjectæ sponſalibus vel matrimonio non videntur, sed vitiantur: nisi sint contra substantiam & naturam conjugii. h. d.

§. 9. Hoc tamen de his conditionibus intelligere nos oportet, quæ honestæ sunt, & Canonice institutis non contrariæ: nam si turpes sint, aut impossibiles, ob favorem matrimonii debent pro non adjectis censeri: si tamen non solum turpes sint, sed etiam contra substantiam, vel naturam conjugii: puta, si alter dicat alteri a: Tecum contraho si generationem prolis evitaveris, vel donec aliam honorem, vel facultatibus digniorem inveniam, aut si pro quæstione adulterandam te tradideris: matrimonialis contractus, quantumcumque sit favorabilis, omni carebit effectu.

Minores septennio non possunt sponsalia contrahere, & contracta lapsu temporis non convalescunt, nisi nova voluntas accesserit, aut nixus copulae intervenerit. h. d.

§. 10. Non tamen omnibus, cujuscunque sint ætatis, licet sponsalia contrahere: nam inter minores septennio celebrata, nullius roboris efficaciam sortiuntur: ideoque si infantes, vel unus major septennio, alter minor, sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes pro eis, nisi per cohabitationem eorum mutuam, sive alias verbo, vel facto eisdem in eadem voluntate factos majores perdurare liquido appareat, sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minime convalescunt: & ideo cum sint nulla, ratione defectus consensus, publicæ honestatis justitiam non inducunt. Si tamen cum ea, quam nondum septennem domum quis traduxerit, copula nixus intercesserit, aliud statuendum erit.

Qui contraxerunt sponsalia, debent compelli ad matrimonium, nisi aliquid trise timeatur. h. d.

§. 11. Initiatum igitur sponsalibus matrimonium fide consensus ratificari debet. Quod si qui de contrahendo matrimonio fidem sibi dederunt, se invicem admittere omnino noluerint: instar eorum, qui societatem interpositione fidei contrahunt, & postea eandem sibi remittunt, dissoluto tolerari poterit: cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere.

Non sunt audiendi impuberes volentes dissolvere sponsalia, sed expectandum tempus pubertatis. h. d.

§. 12. De illis, qui infra annos aptos matrimonio sponsalia contrahunt, quæri poterit, & sane, sive uterque, sive alter reclamet, & antequam ad annos matrimonii aptos pervenerint, separari possunt, non sunt audiendi: si vero alteruter istorum ad pubertatis annos pervenerit, infra eisdem annos altero existente, cum sponsalia contraherentur, si is, qui minoris est ætatis, ad pubertatis annos perveniens reclamaverit, nec in alterum consentire voluerit, iudicio Ecclesiæ separari poterunt.

Mulier viri potens contrahens cum impubere non potest revocare, sed impubes, factus pubes potest. h. d.

§. 13. Mulier si quoque, quæ nobiles annos attingens ei, qui nondum matrimonio erat aptus, nupsit, cum in eum semel consenserit, amplius dissentire non poterit, nisi ipse, cui nupsit, postquam ad legitimam ætatem pervenerit, in eam suum negaverit præstare consensum.

Contrahens sponsalia cum impubere coacte non tenetur expectare impubere. h. d.

§. 14. Hæc tamen de his dicta intelliguntur, quæ sponte cum minoribus sponsalia contraxerint. Si qua enim non tam sponte sua, quam a parentibus coacta, cum impubere contraxerit, & domum traducta fuerit, licet aliquando ibi invita permanserit, si puerum usque ad an-

a C. fin. extr. de cond. appof. b c. accessit. extr. de despons. impub. c o. 1. in princ. de despons. impub. in 6. d c. 2. extr. eod. e c. 1. de illis. extr. de despons. impub. f c. de illis. §. mulier. extr. de despons. impub.

num decimum quartum minime expectandum duxerit, eum alium sibi virum accipiendi libera concedenda facultas erit.

Sponsalia contracta a parentibus non tenent, nisi filii assensuerint & ratificaverint. h. d.

§. 15. Non absimile est a, quod de sponsalibus, quæ parentibus pro filiis puberibus frequenter contrahunt, statuitur: nam si quidem ipsi filii expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentibus fuerint, nec contradixerint, obligantur: & ex eis oritur publicæ honestatis justitia. Idem etiam obtinet, si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia, post scientes & prudentes ratificaverunt, tacite vel expresse: alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis, nec ipsi obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde exoritur.

Sponsalia dissolvuntur ipso jure, quando non habetur ratio voluntatis contrahentium. h. d.

§. 16. Dissolvuntur sponsalia, aut ipso jure, aut facto hominis. Ipso jure tunc dicuntur sponsalia dissolvi, ut cum nulla habita ratione voluntatis & consensus partium, ex certa superveniente causa distraherentur: ut ex contractu matrimonii, sacrorum ordinum susceptione, religionis ingressu, cognationis interventu.

Matrimonium per verba de presenti contractum, tollit sponsalia præcedentia, etiam juramento firmata: sed matrimonium contractum per verba de presenti, non irritatur etiam secuta copula. h. d.

§. 17. Si quis igitur eam, quæ tibi desponsata fuerat, per verba sibi junxerit de presenti, etiam si inter te & ipsam sponsalia juramento firmata extitissent, dum tamen copula non intervenerit, nihilominus per secundum matrimonium, etiam te invito, tolluntur: licet fidem frangentibus salutaris sit injungenda poenitentia: quanquam, si prius per verba contraxisset de presenti, ita firmum maneat matrimonium, ut per secundum, etiam secuta copula, tolli non possit. Nec enim ut poenitentiam fidem interdum frangi jura suscipiant, ita etiam fidem consensus aboleri permittunt.

Per susceptionem sacrorum ordinum, & ingressum monasterii dissolvuntur sponsalia. h. d.

§. 18. Item ex contrario, si quis sacris ordinibus fuerit insignitus, aut religionem fuerit ingressus, pari ratione solvuntur sponsalia. Consultius tamen egerit, qui certam mulierem se ducturum in uxorem forte juravero firmaverit: si antea contrahendo jusjurandum servaverit: posteaque nulla subsequente carnali copula religionem ingrediatur.

Affinitas superveniens dirimit sponsalia de futuro. h. d.

§. 19. Item si inter sponsum & sponsam affinitas superveniat: ut puta, si sponsum e propinquam sponsæ cognovisset, aut manifestum sit, aut de hoc sit publice diffamatus, aut spiritualis inter eos cognatio intercesserit: dissolvuntur inter eos sponsalia, nec ad matrimonium perveniri poterit.

Ponit, quomodo facto hominis sponsalia dissolvuntur. h. d.

§. 20. Facto hominis dissolvuntur sponsalia, vel contrario utriusque contrahentis consensu, vel cum legitima emergente causa, dissolutio alterius tantum voluntati permittitur: veluti, ex fornicatione d, absentia, membrorum amissione, incurabilis morbi interventu.

Sponsalia dissolvuntur contrario consensu, nec poena appofitio sponsalibus opposita, aliquid operatur. h. d.

§. 21. Si contrahentes igitur, vel sese invicem liberent, vel impubes contrahens adveniente pubertate, ratum nolit habere matrimonium, dissolvuntur sponsalia: nec aliquid proderit, quod sub certa poena contracta fuerint:

a C. 1. §. fin. de desponsat. impub. in 6. b c. 2. extr. de conv. conjug. c c. 2. extr. de consanguinit. & affin. d c. 2. 31. q. 1. can. Apostolus. & can. omnes. 32. q. 7. c. discretionem. extr. de eo, qui cogn. consang.

cum enim libera matrimonia a esse debeat, poenarum inanis omnis est adjectio.

Ob fornicationem post sponsalia etiam juramento firmata commissam, potest quis licite revocare: & id quod conjunctos disjungit, multo magis impedit coniungendos. h. d.

§. 22. Unius quoque tantum dissensu etiam jurati solvuntur interdum sponsalia: veluti b si quis aliquam se in uxorem ducturum juraverit, & ea postmodum fornicata fuerit: nam licet eidem fornicationem non possit opponere præcedentem, ob subsequente tamen poterit eandem in conjugem non ducere: quia illi juramento talis inest conditio, si illa contra regulam desponsationis non venerit: alioqui si post hujusmodi juramentum publica meretrix fieret, teneretur eam in uxorem ducere: quod est profusum absurdum. Nam si post contractum conjugium vir propter fornicationem licite potest a sua cohabitatione recedere, longe fortius ante conjugium celebratum sponsus sponsam poterit non admittere.

Carnalis & spiritualis fornicatio æquiparantur. h. d.

§. 23. Idem erit, si sponsus vel sponsa idololatrando, vel hæresim sequendo in spirituale fornicationem incidit.

Si sponsi conferant se ad remotas regiones, sponse possunt se ad aliorum nuptias conferre, recepta, si pejeraverint, poenitentia. h. d.

§. 24. Sed e & si qui præstito juramento promittant aliquas se mulieres ducturos, posteaque illis non cognitis, procul recedentes, ad alias partes se transferant, liberum erit mulieribus ad alia migrare vota: recepta tamen de perjurio, si forte juramentum præstiterint, poenitentia, si per eas steterit, quo minus fuerit matrimonium consummatum.

Lepra, vel similis morbus sponsalia dirimit, licet non dirimat matrimonium. h. d.

§. 25. Item si sponsum, aut sponsam, leprosus fiat d, vel leprosa: paralyticus, vel paralytica: aut nasum vel oculos amittat: aut quid sibi turpis eveniat, ad consummandam maritalem copulam compelli non debent: licet jam contractum matrimonium superveniens lepra, vel alius morbus non dirimat.

TITULUS XI. DE NUPTIIS.

Ponit subordinationem presentis Tituli ad præcedentia & sequentia. h. d.

Expouimus hætenus, quid esset matrimonium, quare ratione inter sacramenta reponatur, admonentes illud initiari sponsalibus, consensu ratificari, & copula consummari. Sed cum proxime de sponsalibus, tanquam de principio tractatum habuerimus: reliquum nunc est, ut de consensu & copula, quibus substantia & perfectio matrimonii continetur, disseramus: quid impediat nuptias contrahi, vel contractus dirimat, cum cæteris, quæ tractatui adjacent, recensentes.

Nuptiae consensu partium contrahuntur, nec sufficit consensus parentum. h. d.

§. 2. Nuptias igitur, sive matrimonium inter se contrahunt viri puberes & mulieres viripotentes, simulatque in se invicem consenserint. Ubi enim non est utriusque consensus, non potest esse matrimonium: ideoque si ex altera parte pater puella tantum consenserit, ex altera qui se cupit maritum fieri, nihil agit: quanquam honeste faciant filii, si paternæ voluntati minime reluctentur.

Pubertas æstimatur non tam annis, quam corporis habitus: & minores quatuordecim annis non possunt contrahere matrimonium, nisi pro bono pacis, & ex necessitate. h. d.

a C. gemma. §. cum itaque. extr. eod. tit. b c. quemadmodum. extr. de iurejurando. c c. de illis. extr. eod. d c. 1. & fin. extr. de conjugio leprosor.

§. 3. Sed qui sint puberes, videamus: & quidam ex annis tantum pubertatem judicandam asserunt, eum esse puberem rati, qui quatuordecim annos impleverit: & viripotentem, quæ duodecim, quamvis tardissime pubescant. Prævaluit tamen opinio existimantium ex habitu corporis pubertatem debere censeri, atque eos, qui generare possunt, etiam minores annis sint, in proposito puberes reputati. Itaque, si malitia ætatem suppleat, etiam minores ea ætate conjugii possunt. Idem, si forte urgentissima necessitas interveniat: utpote quod pro bono pacis talium conjunctio sit toleranda.

Quantum ad Ecclesiam, verba sunt necessaria ad contrahendum matrimonium, ac muti & surdi signis nuptias possunt contrahere. h. d.

§. 4. Licet b autem per solum legitimum viri & mulieris consensum matrimonium contrahatur, attamen quantum ad Ecclesiam, verba presentem consensum exprimentia sunt necessaria, si contrahentes loqui poterunt. Muti vero & surdi, qui loqui non possunt & exaudire, si contrahere velint, & quod verbis ostendere nequiverint, signis declaraverint: proculdubio legitimam nuptias contrahent.

Ponit quædam verborum conceptiones aptas ad matrimonium contrahendum. h. d.

§. 5. Verba autem ad hoc apta sunt: verbi gratia c, Ego te in meam uxorem accipio, & ego te accipio in meum maritum: vel, Promitto quod te ab hoc tempore pro conjugio tenebo, & tibi sicuti uxori meæ fidem servabo: & contra. Promitto me te pro marito habituram, & tibi tanquam viro proprio fidem servaturam: vel familia consensum de præsentem exprimentia.

Verba prolata in contrahendo matrimonio sunt accipienda secundum communem intelligentiam. h. d.

§. 6. Inde quæritur, si alter conjugum ita loquutus fuerit d, ut quod propositum est, altera pars non intellexisse se affirmet, quid agendum sit, si tali prætextu causæ dissidii quarantur? in qua specie, si matrimonium contracturi iudicio & ætate sint idonei, si alter, quod alter proposuit, non intellexerit, statutum est, ad communem verbi intelligentiam esse recurrendum, cogendique erunt ambo verba prolata in eum sensum accipere, quem solent recte intelligentibus generare.

Servi possunt etiam invitis dominis contrahere matrimonium, dum tamen dominos non fraudent debitis obsequiis. h. d.

§. 7. Illud quoque explorati juris est, quod matrimonia inter se contrahunt, non solum liberi homines, verum etiam servi e. Sicut enim neque liber, neque servus ab aliis Sacramentis Ecclesiæ removendus, ita nec inter servos matrimonia prohiberi debent: ideoque quanquam contradicentibus dominis, & invitis contracta fuerint, nulla ratione propterea sunt dissolvenda. Servi tamen, qui contraxerint, proprios dominos debitis & consuetis obsequiis minime fraudare debent.

Si unus conjugum comperiat post contractum matrimonium servilis conditionis, potest dissolvi matrimonium, nisi post talem cognitionem fuerit renovatus consensus, vel sequuta copula. Et liberi sunt ex libero ventre nati, nisi aliud inducat lex, & mos regionis. h. d.

§. 8. Si quis tamen f, vel si qua insciens eum vel eam sumserit in conjugem, quem vel quam postea servilis comperitum sit esse conditionis, nec post diem veræ cognitionis habitæ se invicem cognoverint, aut aliter factis invicem in se consenserint, ita separari poterunt, ut utrique libera cum aliis contrahendi facultas non denegetur. Liberi autem sunt, qui sunt ex libero ventre nati

a C. 2. in fin. extr. despons. impub. b c. tua fraternitatis. extr. de despons. c c. ex parte. extr. de spons. d c. ex literis. Cl. 1. extr. despons. e c. 1. extr. de conjug. servor. f c. 1. & fin. extr. de conjug. serv.

nati, nisi quis patris conditionem secundum leges, & consuetudinem provincie sequatur.

Error in persona impedit matrimonium. h. d.

§. 8. Multo magis matrimonium invalidatur, cum quis in persona erraverit: ut puta, si existimans se cum Gemma contrahere, cum Berta contrahat.

Si alter contrahentium utitur verbis dubiis animo decipiendi mulierem, & eam postmodum carnaliter cognoscit, judicatur pro matrimonio in foro judiciali: secus in penitentiali. h. d.

§. 10. De eo quaesitum est, qui cum non aliter mulierem, ut sibi carnaliter committeretur, perducere posset, quam si eandem desponsasset, proprium mentitus nomen, illam per hæc verba desponsavit: Te Joannes desponsat: an quia vir illo nomine non vocaretur, nec ullum nubendi haberet propositum, sed copulam tantum carnalem exequendi, inter prædictos matrimonium sit celebratum, cum tamen mulier in virum consenserit. Et responsum est, non debere ex isto facto conjugium judicari, cum in eo nec substantia conjugalis contractus, nec forma contrahendi conjugium inventi valeat: quoniam ex altera parte solummodo dolus adfuit, consensus omnino desit, sine quo cætera foedus conjugale perficere nequeunt. Sed donec expresse non appareat, quod is, qui mulierem desponsavit in propria persona, sub nomine tamen alieno, quo vocari tunc se finxit, dissentit, interim erit pro matrimonio præsumendum.

TITULUS XII.

QUE MATRIMONIUM IMPEDIRE POSSUNT.

Error persone & conditionis impedit matrimonium, non autem qualitatis & fortune. h. d.

ERGO non omnis error matrimonium impedit: nam si quis corruptam in uxorem accipit, quam virginem arbitratur: vel qui accipit meretricem, quam putat esse castam: uterque quidem errat, neutro tamen casu ob errorem matrimonium infringitur.

Ei, qui scienter ducit in uxorem publicam meretricem, peccata remittuntur. h. d.

§. 2. Quipotius qui scientes, & prudentes mulieres publicas de lupanari extraxerint, & in uxores duxerint, quod agent, in remissionem proficiet peccatorum: cum inter opera charitatis non minimum sit errantem ab erroris semita revocare.

Qualis sit error persone, conditionis, fortune, & qualitatis. h. d.

§. 3. Solum igitur persone & conditionis error obstat matrimonio: qualitatis vero & fortune non obstat: Est autem error persone, cum is, qui est Joannes, Paulus putatur. Conditionis, cum is, qui servus est, liber creditur. Fortune, ut cum is, qui pauper est, dives existimatur, vel contra. Qualitatis cum is reputatur bonus, qui tamen est malus. Sunt & alii plures modi, quibus matrimonia impediuntur: ut puta, conditio appolita, & non impleta, secundum ea, quæ supra diximus de sponsalibus.

Sacerdos, & votum solenne impediunt matrimonium contrahendum, & contractum dirimunt: votum autem simplex solum impedit contrahendum, & pro voto simplici facto imponenda est penitentia. h. d.

§. 4. Item voti c solennis emissio, & sacri ordinis susceptio tam matrimonium impedit contrahendum, quam postea contractum dirimit. Secus vero statuitur in voto simplici: quanquam enim contrahendum impedit, non tamen contractum dissolvit. Sic & religionis habitus sine professione susceptus, ne contrahantur, impedit, sed jam contractas nuptias nequaquam tollit. Huic tamen, qui

a C. tua nos. extr. de spons. b c. inter opera. extr. de sponsal. c. c. 1. & 2. & per totum tit. extr. qui Cler. vel. vot. matrim. contrah. poss.

nubendo votum simplex fecit irritum, quanto illud manifestius emiserit, tanto propter plurimum scandalum erit durior imponenda penitentia.

Christiani non debent nubere infidelibus: & si nubant, sunt excommunicandi. h. d.

§. 5. Cultus quoque disparitas matrimonium & contrahendum impedit, & contractum interdum dirimit: si quis a enim Judææ conjugali societate jungi voluerit, sive Christiana Judæo, vel alias infideli, sive Judæa, vel alias infidelis Christiano carnali consortio misceatur, quicumque eorum id commississe deprehenditur, a Christiano cœtu & Ecclesiæ communionem protinus segregandus erit.

Si unus infidelium conjugum convertatur ad fidem, & alter nolit sibi cohabitare, vel non, sine peccato mortali solvitur conjugium, & conversus cum alia contrahere poterit, & proles communis converso assignabitur. h. d.

§. 6. Item b si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, & alter, qui in infidelitate remansit, vel nullo pacto, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut Catholicum ad mortale peccatum protrahat, ei cohabitare voluerit, conversus, quasi priore matrimonio dissoluto, licite ad secunda vota convolare poterit, & communis proles ipsi converso assignabitur.

Si alter infidelium conjugum convertitur, & antequam alii legitime conjunctus fuerit, alius quoque convertatur, debent se invicem recipere.

§. 7. Quod si conversum c ad fidem & uxor conversa sequatur antequam propter causas prædictas legitimam maritus ducat uxorem, eam recipere compellitur: nec quicquam converso proderit, quod jam secundum d ritum suum eandem repudiaverit, cum repudium ipsum veritas Evangelica repudiaverit: sed nec fornicationem dimissor dimissa poterit objicere, propterea quod alii post repudium nupsit, nisi alias fornicata fuerit.

Si paganus prius plures uxores habeat, post fidem susceptam ad uxorem primam. h. d.

§. 8. Quia vero e pagani in plures simul foeminas affectum conjugalem dividunt, utrum post conversionem omnes, vel quam ex omnibus conversus retinere valeat, non immerito dubitari poterit. Et cum nulli unquam licuerit, plures habere simul uxores, nisi cui divina fuit revelatione concessum, nec cuiquam uxore etiam ob fornicationem dimissa aliam liceat superinducere, evidenter apparet pluralitatem in utroque sexu (cum inter conjuges servanda sit æqualitas) circa matrimonium reprobendam, & de pluribus primam tantum retinendam.

Matrimonium non solvitur altero conjugum fidelium in hæresim lapsa. h. d.

§. 9. Alia sane causa est eorum conjugum f, quorum alter vel is hæresim labitur, vel ad infidelium transit errorem: neque enim hoc casu, qui relinquitur, ad secundas nuptias descendere poterit. Nam etsi matrimonium verum inter infideles sit, non tamen est ratum: inter fideles autem, & verum & ratum existit, quia sacramentum fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur, sed ratum efficit conjugii sacramentum, ut ipsum in conjugibus, ipso durante, perduret.

Per dationem instantiæ solvitur argumentum. h. d.

§. 10. Nec g refert, quod a quibusdam forsitan objici possit, quod fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa

a Can. si quis Judaice. 28. q. 1. b c. quanto §. si enim alter extr. de divor. c. c. gaudemus. §. quod si conversum. extr. de divor. d. d. c. gaudemus. §. qui autem. de divor. e. d. c. gaudemus. §. quia vero. extr. de divor. f. c. quanto. §. si vero de divor. g. d. can. quanto. §. nec obstat. extr. de divor.

culpa privari, cum idem multis casibus contingat, ut si alter conjugum incidatur. Ex hoc quoque quorundam malitia occurrit, qui odio conjugum simularent hæresim, ut postmodum nubentibus conjugibus ab ipsa resiliant. Quinimo qui in fide permanerit, ad eum, qui ab hæresi, vel infidelitate ad Ecclesiam revertitur, vel invitum redire cogendus erit, nisi ad religionem irantere maluerit.

Conjugiorum aliud est legitimum, & non ratum, aliud legitimum, & ratum, aliud ratum & non legitimum. h. d.

§. 11. Ex his apparet conjugium aliud esse legitimum, & non ratum; aliud legitimum, & ratum: quoddam vero, quod ratum quidem est, sed non legitimum. Legitimum, & non ratum conjugium est, quod legali institutione, vel provincie moribus contrahitur: hoc inter infideles ratum non est, quia dissolvi potest dato libello repudii, lege fori, & non lege poli, quam non sequuntur. Inter fideles vero semper ratum est conjugium, cum conjugia semel inter eos contracta nunquam solvi possint. Horum vero quædam sunt etiam legitima, veluti cum servatis nuptialibus ritibus inter sponso traditur. Illorum vero conjugia, qui contentis legitimis solennitatibus, solo affectu aliquam sibi deligent in conjugem, non legitima, sed rata tantummodo esse creduntur: quanquam enim spretis ritibus Ecclesiæ matrimonium contrahi non debeat, non tamen ob id solum sacramentum conjugii dissolvi debet. Quin potius si tale matrimonium fuerit ab Ecclesia postmodum comprobatum, filii generati & legitimi judicandi erunt, & hæredes: aliqua tamen illis imponenda erit penitentia, qui contentis Ecclesiæ præscriptionibus matrimonium contraxerunt.

Justus metus, nisi purgatus fuerit, impedit matrimonium. h. d.

§. 12. Coactio quoque, & justus violentiæ metus matrimonium impediunt. Cum b enim solo consensu conjugium contrahatur, plena debet ille securitatis gaudere, cujus est animus indagandus, ne metu impulsus dicat sibi placere quod odit. Plane c quæ invita probat se sponsalia contraxisse, si compariatur postmodum sponte cognita, ad matrimonii dissolutionem proclamare, & metum causari non poterit.

Furor impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d.

§. 13. Furor quoque, quia consensum impedit, nuptias contrahi prohibet: contractas autem non dirimit.

Frigiditas & coeundi impotentia matrimonium impediunt. h. d.

§. 14. Item frigiditas d, & coeundi impotentia legitimum matrimonium impediunt. Sicut enim puer, qui debitum reddere non potest, non est aptus conjugio: sic qui ita sunt natura impotentes, ut nec ope Medicorum sine mortis periculo juvari possint, apti ad contrahenda matrimonia minime putantur. Ea igitur, quæ adeo est arcta, ut mulier fieri, & alteri carnaliter committeri non possit, nisi per incisionem, ad matrimonium contrahendum non debet idonea judicari.

Leprosi possunt matrimonium contrahere. h. d.

§. 15. Alia est causa leproforum e: nam si mulierem invenerint, quæ sibi velit nubere, vel mulier leprosa virum, liberum erit illis conjugali vinculo colligari.

Publica honestatis justitia impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h. d.

§. 16. Publicæ f quoque honestatis justitia tam matrimonium contrahendum impedit, quam contractum irritat. Est autem publicæ honestatis justitia, quæ ex legitimis sponsalibus oritur mulieris, quæ illi conjuncta est, cum qua nunc vir matrimonium contrahere desiderat: ut, ecce cum Berta spon-

a C. fin. §. item illud. 28. q. 1. b c. cum locum. extr. de spons. e C. insuper. extr. qui matrim. accus. poss. d. extr. per totum tit. de frig. & malef. e. c. 2. extr. de conjug. leprof. f. c. referente. extr. qui filii sint legitim. c. juvenis, & seq. extr. de despons.

salia contraxi: volo nunc cum Gemma, quæ Bertæ cognitionis vinculo est conjuncta, matrimonium contrahere: publica honestate impediatur. Inhonestum enim, ac turpissimum visum est exempli, ut ei quis nubere valeat, cujus conjunctam sponsalia frangendo deceperit, ne in eandem ejus nubendo conjunctæ quasi injuriam cumulet.

Sponsalia pura, & certa, ex consensu valida, licet alias nulla, inducunt publicæ honestatis justitiam, quæ sequentia sponsalia dirimit, non præterita. h. d.

§. 17. Usque adeo autem ex puris, & certis sponsalibus a impedimentum justitiæ publicæ honestatis exoritur, ut etiam si illa consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione nulla sint, dum tamen non sint nulla ex defectu consensus, nihilominus & impedire, & dirimere sequentia sponsalia, vel matrimonia dignoscantur, licet præcedentia dissolvere non valeant. Quare qui sponsalia pure, ac determinate cum aliqua muliere contraxit, & postmodum cum secunda prioris consanguinea idem fecit, ex priorum sponsaliorum vigore ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus.

Filii nati ex matrimonio, cui obsistit publicæ honestatis justitia, non succedunt patri scienter contrahenti. h. d.

§. 18. Filii quoque nati ex matrimonio b, quod publicæ honestatis justitia impediens contractum fuit, cum nec Ecclesiæ permissionem, nec patris allegare possint ignorantiam, ad successorem bonorum paternorum minime admittentur.

TITULUS XII.

DE TRIPLICI COGNATIONE.

Cognatio est triplex, spiritualis, legalis, & naturalis: & spiritualis cognatio impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. h. d.

MULTO magis cognatio matrimonio interdum est impedimento. Est autem Cognatio triplex: spiritualis, legalis, & naturalis. Spiritualis cognatio est attinentia quædam proveniens ex sacramenti collatione, vel ad sacramentum detentione. Non solum igitur d inter baptizantem, & illum, qui cum de baptismo suscepit, item inter baptizatum, & suscipientis filios, & uxorem ante susceptionem a suscipiente carnaliter cognitam: verum etiam inter suscipientem, parentisque baptizati cognatio spiritualis contrahitur, quæ & contrahendum matrimonium impedit, & dirimit postea contractum. Et quæ de suscipiente dicta sunt, eadem de baptizante sunt intelligenda.

Excepto baptismo, & confirmatione, non oritur ex sacramentis cognatio impediens matrimonium. h. d.

§. 2. Eisdem modis ex confirmatione e spiritualis cognatio contrahitur, matrimonia similiter impediens contrahenda, & postea contracta dirimens. Ex datione vero aliorum sacramentorum cognatio spiritualis nequaquam oritur, quæ matrimonium impediatur, vel dissolvat.

Cognatio spiritualis per Catechismum contracta, impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. h. d.

§. 3. Per Catechismum f an spiritualis cognatio contrahatur, dubitatum est: & constitutum est contrahi quidem illam, sed non tantum: licet enim ex ea contrahendum matrimonium impediatur, post eam tamen contractum minime dissolvetur.

Spiritualis cognatio non dirimit matrimonium antea contractum. h. d.

§. 4. Diximus autem hujusmodi cognationem matrimonia contracta dirimere, non simpliciter, sed postea con-

a C. 1. de spons. in 6. b C. referente. ext. qui fil. sint. legitim. c. gl. in ver. spiritualis. e. 1. de cog. spir. in 6. d. c. 1. de cog. spir. in 6. e. c. 1. §. fin. de cog. spir. in 6. f. c. 2. de cog. spir.